

La decència ordinària de la bona gent

CRÀ•TICA DE TEATRE. La vida puja a l'escena, aquesta vegada s'À-, al Kursaal de la mÀ de '**Bona gent**', una obra del nord-americÀ **David Lindsay-Abaire**, dirigida amb suficiÀncia per l'argentÀ-**Daniel Veronese**, una nova prova del seu talent, com a '**Qui tÀ© por de Virginia Woolf?**'. Un drama de la crisi, de la crisi del segle XXI, amb tants tons cÀ²mics que hom podria pensar-se que À©s una comÀdia. PerÀ² no l'À©s. La vida À©s un drama vestit d'humor.

Aránega -al mig-, amb Jové, a la seva dreta, i Jaume, a la seva esquerra. El triangle d'amigues, el segon nus de l'obra. Foto: David Ruano

Us recordareu, o potser no, de com ens planyíem del fet que, en un context tan estimulant com l'actual, els nostres autors i directors fessin tan poc teatre compromès o, sense anar tan lluny, parlessin tan poc del que ens rodeja. Vam prendre la comèdia **El nom**, dels francesos Matthieu Delaporte i Alexandre de la Patellière, digirida per Joel Joan, potser com a màrtir immerescuda -era una molt bona comèdia cosmopolita, o sigui, burgesa- de les nostres reclamacions. El teatre Goya la va dur a Catalunya i **Bona gent**, també.

Som optimistes

Les dues han estat èxits internacionals, però, al nostre parer, la darrera és més necessària per als temps presents. Una línia de compromís ideològic i de contacte amb la realitat que amb **El crèdit**, de Jordi Galceran, actualment a la Villarroel, sembla començar a quallar en el teatre autòcton. Per cert, senyors del Kursaal, la portaran el 2014? Els ho agrairíem! I és que no cal fer drames feixucs ni pamflets antisistema per recollir les fractures socials que ens superen. Ni molt menys! És el que ens prova el nord-americà Lindsay-Abaire, que aconsegueix penetrar en els racons de l'ànima de la gent humil, tot fent-nos riure amb les ironies àcides dels qui, per culpa de la crisi, viuen el drama quotidià de la supervivència en ple segle XXI. Estrenada a Broadway el 2011, **Bona gent** compta amb l'aval de la crítica i dos premis Tony, els Òscar del teatre. Tot plegat, prou merescut.

Ens situem al Southie, la barriada pobra del sud de Boston que als anys 80 i 90 era coneguda pels problemes de racisme d'una part de la seva comunitat irlandesa i per la presència de la màfia, amb les drogues i la inseguretat que sol arrossegar. Cal dir, però, que, malgrat les particularitats de South Boston, **Bona gent** funcionaria situada en qualsevol barri deprimat d'Occident. L'autor ens planta al bell mig de la crisi financera que l'inframón de Wall Street ha generat. I amb ella, molts nord-americans del que en diríem classe baixa o obrera -ja no es porta el mot *proletariat*- la passen magra. I perden la feina. I comença una voràgine que mou les persones a defensar amb urpes una oportunitat de viure. En aquesta situació, hom es veu per força obligat a replantejar-se el que està disposat a fer -jugant-s'hi la dignitat i fins la bondat- per als seus.

Sense feina... sense pis?

A Margie Walsh (Mercè Aránega), una mare soltera en la cinquantena, l'acomien de caixera del supermercat on treballa després de reiterades faltes de puntualitat, que justifica per les dificultats de trobar algú que li cuidi la seva filla Joyce, amb necessitats especials. El seu encarregat, Steve Grimes (Ruben Ametllé), li explica que no hi pot fer res: que o bé el fan fora a ell per manca d'autoritat, o bé a ella. I Margie, després de provar tots els trucs per fer llàstima al seu superior, es resigna a quedar-se a la seva edat sense el salari amb què paga el lloguer i cuida la seva filla Joyce. I res de subsidi d'atur. Ni se'n parla. El sistema nord-americà, en moltes coses, per sort, no és el nostre. Li surt l'opció de treballar en una cadena de producció. Ho rebutja.

Creu que té una edat per poder escollir, almenys, on treballar.

Margie viu en un pis de la seva amiga Dottie (Àngela Jové). Malgrat l'amistat, que sembla ben sincera i forjada amb els anys, aquesta no tarda gaire a insinuar-li que potser Margie haurà de deixar el pis si no li paga el lloguer. El que eren crítiques a l'encarregat esdevenen àcids retrets a l'amiga, reforçats per Jeanny (Nies Jaume), que és l'única de les tres que no sembla actuar en cap moment per egoisme. Però és la qui recomana a Margie que sigui com tothom, és a dir, egoista. I que enredi en Mickey Dillon (Àlex Casanovas), un exnòvio de Margie que, amb suor i fortuna, ha aconseguit fugir del sud de Boston i ara viu una vida "còmoda" de "pixacolònies" burgèses. Margie el retroba trenta anys després amb l'esperança que potser li donarà feina, tot creient de bona fe que en Mickey està disposat a afavorir una antiga nòvia. Però la trama s'enverina per un seguit de malentesos i de lògiques desconfiances de classe. De classe social, volem dir. L'un i l'altra s'encaren, amb rèpliques trepidants, com si ho fessin dos móns que es toquen, però que viuen d'esquena: els que viuen bé i els que no.

Mickey Dillon i Lindsay-Abaire

L'autor va créixer al Southie, però el seu talent el dugué lluny d'allà. Volia, així ho ha dit, saldar, als 40 anys, un deute amb la seva gent. En certa manera, Lindsay-Abaire és com el doctor Dillon: un *outsider* que es pot mirar el "barri" des de fora. A diferència d'ell, però, se'l mira amb candidesa. Lindsay-Abaire està fart que les pel·lícules i els llibres retratin el Southie com un cau de mala mort infestat de mala gent. És en l'escena a la casa de Dillon en què s'il·lustra més clarament la intenció de l'autor. Dillon repassa tots els prejudicis i tòpics que la "bona gent" té sobre el Southie, unes idees que semblen donar-li la raó d'haver fet foc nou i haver oblidat les arrels. La donassa Margie li respon, en canvi, que la gent viu normal, sense malícia, com a tot arreu. I que tot plegat són prejudicis. Qui guanya? Dillon, que vol pensar que forma part de la "bona gent", no s'adona de com n'estan aquests límits, de difuminats. ¿És bona gent ell, que rebutja i menysprea una persona del passat per culpa de l'estatus social que associa al Southie? ¿I ella, que li amaga una veritat enorme només -i ja és molt!- per una dignitat irreductible?

El duet de Casanovas i Aránega és com el xoc entre l'equilibri clàssic i la rauxa del dia a dia. Foto: David Ruano

Bona gent és una pintura, de traç menys gruixut del que pot semblar als descurosos, del que **George Orwell** anomenava la "decència ordinària" de la classe obrera anglesa dels anys 30: l'ètica gairebé innata de la gent humil, sense poder. Aprofitem per reivindicar *De la decència ordinària*, un breu assaig del francès **Bruce Bégout** publicat aquest any per l'editorial 1984 al voltant d'aquesta idea d'Orwell. La decència ordinària és plena d'un orgull sa contra el superior: un sentiment de dignitat que encarna a la perfecció Margie, que prefereix quedar com una mala bruixa davant del seu èxnovio i la seva jove dona (Carol Muakuku), fent veure que bromeja sobre la paternitat autèntica de la seva filla Joyce, que no pas dir-li la terrible veritat. El que Jeanny li havia aconsellat: que fes el que feia tothom per un bon feix de diners. Anar darrere el pare biològic per treure'n una pensió. Però.. "No vull caritat, vull una feina", entonarà Margie ja al final de l'obra, com si hi resumís tot el missatge.

Bona direcció i molt bon text

És aquesta una obra compromesa amb el conflicte de classe, en què l'autor no defuig ni la crítica als egoismes quotidians de la gent comuna ni al món fictici en què floten molts personatges que han deixat enrere les arrels en l'ascensió social. La direcció de **Veronese** és prou fluïda, tret d'una certa lentitud i encarcament de la part inicial que no sembla sinó atribuïble al text. L'argentí fa que els diàlegs se succeeixin a una gran velocitat, sense que els actors s'acabin de trepitjar. És una obra vívida en part gràcies a ell i, en una part gens desdenyable, gràcies al traductor **Joan Sellent**. Ha bastit un monument d'estàndard català en registre col·loquial. El text posseeix la virtut del català rodooredià: fer-nos creure que és del tot espontani quan, en el fons, ha estat cisellat

treballosament. Els actors catalans reneguen ben a la catalana, cosa que ens ha sorprès gratament, conscients de la manera tan peculiar amb què els ianquis engeguen a tort i a dret.

Ara bé, l'idiolèctec castellanesc, propi del català col·loquial, amb què Sellent fa parlar Margie mereix alguns comentaris més. En primer lloc, aprovem l'opció resoluda per *tonto* i *tonteria* en lloc dels castissos *ximpleria* o *bajanada* perquè considerem que la primera opció és usada pels catalans sense pensar ja en la procedència castellana; és a dir, ben naturalment. Però dubtem lleugerament de la necessitat d'altres col·loquialismes d'influència castellana com *menos*, *almenos*, *canguro* (en lloc de *cangur*), *bueno* (en lloc de *bé*, tot i que en aquest cas dubtem més), *acera* (i no *voreta*) o una grolleria com *xirri* (en lloc d'alguna subtilesa catalana). No dubtem, per exemple, que no cal dir *xina* en lloc de *xinesa*. Però, dit això, el català de Sellent pren una vivacitat fora de judici. El seu text fa tot el possible per acostar l'obra al públic. I se'n surt, malgrat aquestes petites discrepàncies. Si som tan susceptibles, és perquè creiem que abans d'utilitzar en literatura un català contaminat de barbarismes, ens ho hem de pensar tres i quatre vegades. Perquè es pot ser proper sense deixar de ser correcte.

El conjunt ho broda

No tenim cap queixa major de l'actuació. **Són molt bons, tots.** Aránega, com se sol dir, es menja l'escenari. Demostra una potència insòlita en moltes actrius catalanes. Alguns l'assenyalen com l'hereva del tron de la Lizarán. El temps ho dirà. El que hem vist ha estat energia pura. Però no energia bruta, sinó treballada: tota ella encarnava una idea d'ironia del qui ha vist passar ja el tren de la bona vida: ironia en el to, ironia en les paraules, ironia en la mirada. Però si ella sobresurt, és perquè li posen molt fàcil. Cap estridència dels Casanovas, Ametllé, Juvé, Muakuku i Jaume. Formen una companyia excel·lent. La ingènua electricitat que desprèn Nies Jaume és el contrapunt necessari a la calma carrinçona, rígida, de Jové. Casanovas sembla que, al llarg de l'obra, vagi desprenent-se la bata de metge amb què comença: de la correcció elegant del principi, amb tota la gesticulació d'un cert cansament tolerant, fins a l'esclat final, en què reapareix l'home primari, que perd la paciència amb Margie. Una actuació molt sòlida d'un actor ja clàssic. D'altra banda, les breus aparicions d'Ametllé -famós pel paper del Ramon de les Olives a *El cor de la ciutat*- no poden enfosquir la violència amb què perd el capteniment. Un exercici d'una gran disciplina nerviosa. Bravo. Per què no rep papers més importants? L'actuació de Muakuku, que fa el paper jove dona del doctor, catedràtica en literatura, és la que ens ha deixat més freds. Una actuació correcta, si voleu, però amb tons exagerats, com si volgués reforçar la cursileria d'un personatge ofegat en una mena d'ètica benpensant burgesa. Crida massa, aquesta dona, i somriu massa. Però segur que no és culpa de l'actriu.

En definitiva, sabent que potser ens fem llargs i pesats, ho volem repetir: *Bona gent* és alguna cosa més que un drama camuflat de comèdia costumista. És la prova que alguna cosa canvia en el teatre no sols d'aquí. És un bon referent per als qui vulguin apropiarse a la realitat del moment sense perdre tota la gràcia i la ironia que qualsevol obra d'art sol tenir. La realitat pica les portes dels teatres. La deixarem entrar-hi?